

CYBERS FEMOOC

BUILDING TEACHERS COMPETENCE
ABOUT CYBER VIOLENCE AGAINST GIRLS

Uuringu aruanne - Eesti

Sisukord

<u>PROJEKTIST CYBERSAFEMOOC.....</u>	<u>3</u>
<u>UURINGU TAUST.....</u>	<u>4</u>
KÜSIMUSTIK	4
VALIM JA ANDMETE KOGUMINE	5
<u>UURINGU TULEMUSED.....</u>	<u>5</u>
KÜBERVÄGIVALLA JUHTUMID ÕPPEAASTA JOOKSUL	5
KÜBERVÄGIVALLALE REAGEERIMINE	6
STRATEEGIAD	6
TURVALISUSE TUNNE JA KÜBERVÄGIVALLA PROBLEEMID.....	7
KÜBERVÄGIVALLA VORMID, MIDA KOOLIJUHID MÄRKAVAD.....	7
KÜBERVÄGIVALLALE REAGEERIMINE	11
SEKKUMINE	15
TEADMISED KÜBERVÄGIVALLAST JA KOOLITUSVAJADUS.....	15
<u>KOKKUVÕTE</u>	<u>16</u>
<u>LISA 1. ETTEVÕTMISED JA TEGEVUSED KÜBERVÄGIVALLA TÕKESTAMISEL</u>	<u>17</u>
<u>LISA 2. NÕUSTUMINE OLEMASOLEVATE TEADMISTE JA KOOLITUSVAJADUSE OSAS KOOLI SUURUSE JÄRGI</u>	<u>19</u>

Projektist CYBERSAFEMOOC

Projekt "Õpetajate pädevuse suurendamine tüdrukute vastu suunatud kübervägivalla osas" käsitleb tüdrukute vastu suunatud kübervägivalda, mis on pakiline probleem, mille lahendamiseks ei ole paljudel spetsialistidel piisavalt võimalusi. Sel põhjusel oleme otsustanud läbi erinevate projektitegevuste neljas erinevas Euroopa riigis antud teema tõstatada: viime läbi koolide uuringu; töötame välja MOOCi (*massive open online course*) ja õppematerjalid rõhuasetusega tüdrukutevastasele kübervägivallale.

Tehnoloogia ja mobiiltelefonid on tänapäeval kogu maailmas koolides väga levinud. Digitaalne maailm võib olla koolilaste võimendamise vahend ja luua uusi võimalusi (ka hariduslike), kuid samas on see muutunud ka ahistamise ja kiusamise vahendiks. Kübervägivald on kasvav probleem, selle esilekerkimine toob kaasa uusi väljakutseid ja kuna kübervägivald ületab koolikeskkonna piire, on kooliväline, paljudel haridustöötajatel kahtlusi ja küsimusi selle kohta, kas ja kuidas sellega toime tulla. Koolijuhid ja -töötajad vajavad täiendavaid teadmisi (viiteid, koolitusi), et kübervägivalda tuvastada, sellega tegeleda ja ära hoida ning ohutul ja adekvaatsel viisil tegutseda, kui õpilane osutub kas kübervägivalla ohvriks, kannatanuks, vägivallatsejaks või kõrvaltvaatajaks.

Tänapäeval seisavad koolid ja õpetajad Internetis esineva vägivalla kiire kasvu tõttu silmitsi uute raskuste ja väljakutsetega. Uuringu eesmärk oli uurida kübervägivallaga seotud arusaamu, uskumusi ja muresid ning nelja riigi koolide vajadusi. Projekti alustuseks viidi läbi uuring Sloveenia, Eesti, Kreeka (Kreeka) ja Põhja -lirimaa (Ühendkuningriik) (põhikooli) koolide esindusliku valimi hulgas. Küsitlus oli adresseeritud koolijuhtidele.

Uuringu taust

Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT) kasutamine toob meie ellu eeliseid ja kasu ning samal ajal kaasneb sellega palju ohte. Üheks oluliseks ohuks on kübervägivald.

Kübervägivald hõlmab psühholoogilist vägivalda, hirmutamist, piinamist, ähvardamist, teiste inimeste solvamist IKT abil. Kübervägivald on tihedalt seotud digipöördega, kuid erinevad autorid märgivad, et nähtus on seotud ka nn traditsiooniliste vägivallavormidega, mis ei toimu veebikeskkonnas. Otsekontaktse ja kübervägivalda vahel on teatud sarnasusi: mõlemal vägivallavormil võivad olla ohvrile tõsised tagajärjed, mõlemad vägivallavormid võivad ilmneada kontrolli puudumise tõttu, vägivalda esineb koolikeskkonnas tihti ja sageli ohvrid tunnevad vägivallatsejat (Agatston jt. 2012; Cassidy jt 2011; Cassidy, Jackson ja Brown 2009; Hindu ja Patchin 2012a, 2012b; Kowalski jt 2012; Tokunaga 2010).

Naiste ja tüdrukute vastu suunatud kübervägivald on soopõhine vägivald, mida kasutatakse elektroonilise suhtluse ja Interneti kaudu. Kuigi kübervägivald võib mõjutada naisi ja mehi, kogevad naised ja tüdrukud erinevaid ja traumeerivamaid küberkiusamise vorme. Naiste ja tüdrukute vastu suunatud kübervägivalda liike on erinevaid, näiteks küberjälitamine, pornograafia ilma piltidel oleva isiku nõusolekuta (kättemaksuporno, ingl. *revenge porn*), laimamine ja seksuaalne ahistamine, libustamine (ingl. *slut-shaming*¹), soovimatu pornograafia ja sekstimine (ingl. *sexting*²), seksuaalne väärkohtlemine, vägistamis- ja surmaaähvardused, ohvri kohta teabe kogumine ja tema privaatsuse avaldamine Internetis (ingl. *doxing*³) (EIGE 2017).

Kübervägivald on koolides oluline teema, õpilaste seas on tehtud mitmeid uuringuid, mis on näidanud, et ohvriks langenud laste ja noorte arv on riigiti erinev. Mõnede uuringute kohaselt on 20-50% neid, kes on juba kogenud mõnda kübervägivalda vormi, ja kübervägivalda kogenud tüdrukute osakaal on veelgi suurem.

Meil on laste ja noorte seisukohast üsna hea ülevaade kübervägivalda esinemisest, kuid sellest hoolimata puudub meil teave selle kohta, kuidas koolid kübervägivalda tõkestamisega tegelevad. Kuna meil puudub teave selle kohta, kuidas koolid kübervägivalda ära tunnevad ja sellele reageerivad, oleme ERASMUS + projekti raames neljas riigis, nimelt Eestis, Kreekas, Põhja-Iirimaa ja Sloveenias, viinud läbi veebiküsitluse koolijuhtide seas. Kuna haridussüsteemid on riigiti erinevad, siis põhikoolidena on käsitletud koole, kus on 13-15 aastased õpilased.

Küsimustik

Koolijuhtidele suunatud veebiküsimustiku abil soovisime uurida koolijuhtide poolt märgatud kübervägivalda esinemist 13-15 aastaste õpilaste seas. Koolijuhtidelt küsisime, kuidas nad

¹ <https://feministeerium.ee/nadala-sona-libustamine-ehk-slut-shaming/>.

² ...inimesed seksivad vähem nii, et kehad päriselt kokku puutuvad, nad võibolla sekstivad (*sexting*). Allikas: <https://feministeerium.ee/maskuliinsuseuurija-jeff-hearn-mehe-vaartus-pole-uhiskonnas-sugugi-uhemotteline/>.

³ On kasutatud ka terminit 'dokumendilekitamine', mille sisuks on inimese isiklike andmete avaldamine, mis võimaldab suurel hulgal teda ahistada.

reageerivad kübervägivallale, kui nad seda märkavad, milliseid meetmeid rakendavad, milliseid strateegiaid koolid kasutavad kübervägivalla käsitlemiseks ja vältimiseks. Uurisime koolijuhtide hoiakuid kübervägivalla suhtes ja valmisolekut osaleda koolitöötajatele suunatud kübervägivalla teemalises e-kursuses (*massive open online course* - MOOC-is). Küsimustik koostati koostöös projektipartneritega.

Valim ja andmete kogumine

COVID-19 pandeemia tõttu on kõikide riikide koolid ülekoormatud paljude kohustuste, ülesannete ja erinevate kaugõppe ning erakorraliste õpetamisega seotud probleemide lahendamiseks. Sel põhjusel võttis andmete kogumine esialgu kavandatust kauem aega, samuti oli kavandatud vastasmäärade raskem saavutada. Andmete kogumine toimus 8. märtsist kuni 10. maini 2021. aastal.

Koolijuhid said kutse osaleda küsitluses e-posti teel koos lingiga veebiküsimustikule. Algselt asus küsimustikku täitma 135 koolijuhti, kuid pärast esimestele küsimustele vastamist katkestas 24 vastajat, nii et lõplik vastajate arv on 111. Vastaja soo kohta puudub 26 vastust, vastanutest on koolijuhtide seas naisi 27%. Koolijuhina on ligi pooled vastajatest töötanud kuni viis aastat ja kolmveerand on kooli juhtinud kuni kümme aastat. Iga kümnes koolijuht on selles ametis olnud 20 ja rohkem aastat, kaks koolijuhti on seda tööd teinud üle 30 aasta. Koolide suurused õpilaste arvu järgi oli erinev ning koolid grupeeriti õpilaste arvu järgi kolmeks – väikesed, keskmised ja suured koolid (**Tabel 1**).

Tabel 1. Koolide jaotus suuruse järgi

Kooli suurusgrupp	Õpilaste arv koolis	Arv	%
Väike kool (VK)	Kuni 180	55	50
Keskmise suurusega kool (KSK)	181-700	38	34
Suur kool (SK)	701 ja rohkem	18	16
Kokku		111	100

Uuringu tulemused

Kübervägivalla juhtumid õppeaasta jooksul

Kübervägivalla juhtumite esinemise sageduse kohta vastas 110 koolijuhti. Üheksakümnes koolis (80% vastanutest) tuli õppeaasta jooksul või veidi harvem ette mõni kübervägivalla juhtum 13-15-aastaste õpilastega (**Tabel 2**). Rohkem kui kord kuus esines juhtumeid igas neljandas keskmise suurusega ja ligi igas kolmandas suures koolis. Rohkem kui kord aastas esines juhtumeid igas kolmandas väikeses ja igas teises suuremas koolis (181 ja enam õpilast). Väikestes koolides on juhtumid harvemad ning võib küsida, kas see on väikese kooli eelis, kus kõik on paremini kontrolli all, või on see seotud väiksema arvu märkajatega ja oskustega tunda ära kübervägivalla juhtumeid. Oma arvamustes rõhutasid koolijuhid väikese kooli ja kogukonna eelisena seda, et midagi ei jää märkamata.

Tabel 2. Kübervägivalla juhtumite sageduse jaotus 13-15-aastastega kooli suuruse järgi (%)

Kübervägivalla juhtumite sagedus 13-15-aastastega	Väike kool (kuni 180 õpilast), N=55	Keskmise suurusega kool (181-700 õpilast), N=38	Suur kool (701 ja enam õpilast), N=17
Rohkem kui kord nädalas	0	5	0
Rohkem kui kord kuus	7	24	29
Rohkem kui kord aastas	31	47	59
Kord aastas või harvem	62	24	12
Kokku	100	100	100

Kübervägivallale reageerimine

Küsimusele möödunud õppeaastal kübervägivalla juhtumitele reageerimise arvu kohta vastas 110 koolijuhti, neist ligi viiendikul (18%) ei olnud selliseid juhtumeid, kuid veidi üle pooltel tuli reageerida ühele-kahele juhtumile ja iga kümnendal vastajal kolm korda õppeaasta jooksul. 15% vastajatest pidid reageerima kübervägivalla juhtumitele rohkem kui kolm korda (**Tabel 3**).

Tabel 1. Koolijuhi sekkumiste arv õppeaasta jooksul

	N	keskmine	sd	mediaan	min	max
Sekkumiste arv	110	2.291	2.747	2	0	18

Kooli suuruse ja möödunud õppeaastal kübervägivalla tõttu reageerimise vahel on tugev positiivne seos ($r=0.357$) ja suuremates koolides tuleb kübervägivalla juhtumeid rohkem ette. Väikeses koolis oli sekkumisi õppeaasta jooksul alla kahe, keskmise suurusega koolis ligi kolmel ja suures koolis ligi neljal korral (**Tabel 4**).

Tabel 4. Kübervägivalla tõttu sekkumiste keskmine arv ja kooli suurus

Õpilaste arv	Keskmine	Arv	Standardhälve
alla 180	1.49	55	1.399
181-700	2.71	38	3.262
701 ja enam	3.94	17	3.832
Kokku	2.29	110	2.747

Kooli suurus ei ole oluline koolijuhtide kübervägivalla juhtumitele reageerimise osas. Reageeritakse pea alati, kui on aset leidnud tõsine vägivaldajuhtum. Sageli reageeritakse ka nendele juhtumitele, mis võivad esmapilgul süütuna tunduda. Erinevate internetivägivalla vormidele reageerimisel jälgitakse kooli poolt kehtestatud korda, juhul, kui see on olemas, kuid tundub, et üksikutes väiksemates koolides see puudub. Üldiselt ei ignoreerita kübervägivalla juhtumeid ning ei jäeta ka esmapilgul vähemtõsist kübervägivalla juhtumit õpilastele omavaheliseks lahendamiseks.

Strateegiad

Koolis ettevõetud ettevõtmiste ja tegevuste kohta kübervägivallaga toimetuleku kohta vastas 34 koolijuhti (**Lisa1**). Ennetuse olulisust rõhutas 4, väikese kooli ja kogukonna eeliseid rõhutas 4, KIVA programmi rakendamist 6 ning koostöö olulisust rõhutas kümnekond koolijuhti. Rõhutati klassijuhatajate olulist rolli kübervägivalla kahjude märkamisel ning juhtumite avastamisel.

Turvalisuse tunne ja kübervägivalda probleemid

Koolijuhid vastasid oma (meie) kooli kohta ning üldiselt arvavad, et õpilased tunnevad end koolis turvaliselt, õpilased annavad kübervägivalda juhtumitest õpetajatele või teistele töötajatele teada ning et kübervägivald ei ole koolis probleemiks. Üldiselt ei too koolijuhid eriliselt välja soolisi erinevusi kübervägivalda kogemisel ega vägivalda kasutamisel, keskmise arvamuse kohaselt ei arvata, et:

- tüdrukud kogevad kübervägivalda valulisemalt kui poisid;
- kübervägivalda ohvriteks on rohkem tüdrukud;
- koolis on vägivallatsejateks rohkem poisid.

Üldiselt ei olda nõus sellega, et veebipõhine ahistamine on koolis probleemiks ning et mõned õpilased kardavad kübervägivalda tõttu kooli tulla. Eelpool toodud väidetega nõustumise ja kooli suuruse vahel statistilist seost ei ole.

Tabel 5. Q21 - Mil määral nõustute järgmiste väidetega?

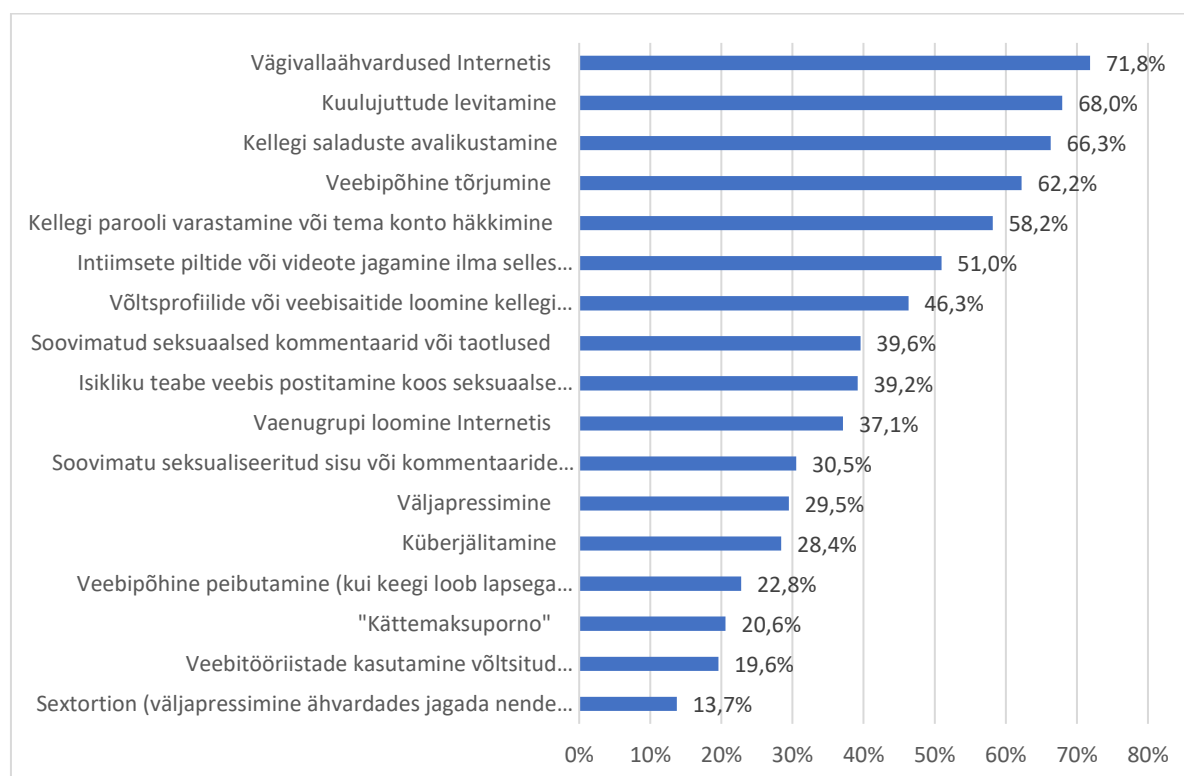
	Keskmine
Ma arvan, et õpilased tunnevad end meie koolis turvaliselt	4,19
Õpilased annavad kübervägivalda juhtumitest õpetajatele või teistele töötajatele teada	3,98
Kübervägivald ei ole meie koolis probleemiks	3,42
Tüdrukud kogevad kübervägivalda valulisemalt kui poisid	2,73
Kübervägivalda ohvriteks meie koolis on rohkem tüdrukud	2,65
Veebipõhine ahistamine on meie koolis probleemiks	2,12
Ma tean, et mõned õpilased kardavad kübervägivalda tõttu kooli tulla	1,91

1 - 5 (1 - ei ole üldse nõus; 2 – ei ole nõus; 3 – ei poolt ega vastu; 4 – nõus; 5 – täiesti nõus)

Kübervägivalda vormid, mida koolijuhid märkavad

Koolijuhtidelt küsiti, kui sageli and märkavad teatud kübervägivalda juhtumeid oma koolis (mitte kunagi, harva, tihti). Joonisel 3 kujutavad protsendid kübervägivalda vormi märkamise (harva, tihti) sagedust. Kõige sagedamini märkasid koolijuhid: vägivallaähvardused Internetis (71,8%); kuulujuttude levitamine (68%), kellegi saladuste avalikustamine (66,3 %). Kõige vähem täheldati: "kättemaksuporno" (endise poisi / tüdruksõbra intiimse pildi jagamine) (20,6%); veebitööriistade kasutamine võltsitud pornograafiliste fotode, videote või meemide loomiseks (19,6%); sextortion (väljapressimine ähvardades jagada nende seksuaalset sisu) (13,7%).

Joonis 1 Märgatud kübervägivalla vormid

Erinevate kübervägivalla vormide märkamise ei erine suuresti erineva suurusega koolides. Peamised erinevused saab välja tuua järgmiste kübervägivalla vormide puhul:

- Isikliku teabe veebi postitamine koos seksuaalse iseloomuga lisateabega – oli enim märgatud suurtes koolides (7,7%), samas kui väikekoolides seda nähtust ei ole täheldatud (0%)
- Võltsprofiilide loomist oli rohkem suuremates koolides kui väikestes (8,3% suurtes ja 2,2% väikestes koolides)
- Keskmise suurusega koolides oli enim levinud kübervägivalla vorm kuulujuttude levitamine (16,2%)

Tabel 4. Täheldatud kübervägivalla vormid / kooli suurus

		Kooli suurus					
		väike kool		keskmine kool		suur kool	
		n	%	n	%	n	%
Intiimsete piltide või videote jagamine ilma sellel oleva isiku nõusolekuta (näiteks kellegi häbistamiseks)	mitte kunagi	28	53.8%	16	43.2%	7	46.7%
	harva	24	46.2%	20	54.1%	7	46.7%
	tihti	0	0.0%	1	2.7%	1	6.7%
"Kättemaksuporno" (endise poisi / tüdruksõbra intiimse pildi jagamine)	mitte kunagi	44	86.3%	28	75.7%	9	64.3%
	harva	7	13.7%	9	24.3%	5	35.7%
	tihti	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%
Vägivallaähvardused Internetis (näiteks "me teeme teile pärast kooli haiget")	mitte kunagi	23	44.2%	5	13.5%	1	7.1%
	harva	28	53.8%	29	78.4%	12	85.7%
	tihti	1	1.9%	3	8.1%	1	7.1%
Küberjälitamine	mitte kunagi	39	76.5%	27	73.0%	7	50.0%
	harva	12	23.5%	10	27.0%	7	50.0%
	tihti	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%
<i>Sextortion</i> (väljapressimine ähvardades jagada nende seksuaalset sisu)	mitte kunagi	46	90.2%	33	89.2%	9	64.3%
	harva	5	9.8%	4	10.8%	5	35.7%
	tihti	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%
Veebipõhine peibutamine (kui keegi loob lapsega usalduse intiimsete piltide saamiseks või nende seksuaalseks ärakasutamiseks)	mitte kunagi	42	82.4%	28	77.8%	8	57.1%
	harva	9	17.6%	7	19.4%	6	42.9%
	tihti	0	0.0%	1	2.8%	0	0.0%
Kuulujuttude levitamine (näiteks kuulutatud Internetis, et `ta magab kõigi poistega`)	mitte kunagi	19	36.5%	11	29.7%	3	21.4%
	harva	28	53.8%	20	54.1%	9	64.3%
	tihti	5	9.6%	6	16.2%	2	14.3%
Isikliku teabe veebis postitamine koos seksuaalse iseloomuga lisateabega	mitte kunagi	34	72.3%	19	51.4%	6	46.2%
	harva	13	27.7%	16	43.2%	6	46.2%
	tihti	0	0.0%	2	5.4%	1	7.7%
Veebitööriistade kasutamine võltsitud pornograafiliste fotode, videote või meemide loomiseks	mitte kunagi	42	89.4%	29	78.4%	7	53.8%
	harva	4	8.5%	6	16.2%	6	46.2%
	tihti	1	2.1%	2	5.4%	0	0.0%

(näiteks ohvri pea
kleepimine pornotähe
kehale)

	mitte						
	kunagi	15	31.3%	14	37.8%	4	30.8%
Kellegi saladuste avalikustamine	harva	31	64.6%	18	48.6%	8	61.5%
	tihti	2	4.2%	5	13.5%	1	7.7%
Soovimatu	mitte						
seksualiseeritud sisu või kommentaaride jagamine (näiteks „Keegi, keda ma ei tunne, saatis mulle sobimatu taotluse”)	kunagi	34	73.9%	23	63.9%	9	69.2%
	harva	11	23.9%	13	36.1%	4	30.8%
	tihti	1	2.2%	0	0.0%	0	0.0%
Soovimatud	mitte						
seksuaalsed kommentaariid või taotlused (näiteks „postitasin oma sotsiaalmeedia kontole kena foto ja paljud inimesed tegid alandavaid kommentaare”)	kunagi	34	72.3%	18	48.6%	6	50.0%
	harva	13	27.7%	15	40.5%	6	50.0%
	tihti	0	0.0%	4	10.8%	0	0.0%
Veebipõhine	mitte						
tõrjumine (näiteks: õpilase keelamine liituda Viberi või muu sarnase klassi veebivestlusgrupiga)	kunagi	24	50.0%	9	24.3%	4	30.8%
	harva	23	47.9%	25	67.6%	8	61.5%
	tihti	1	2.1%	3	8.1%	1	7.7%
Võltsprofiilide või	mitte						
veebisaitide loomine kellegi jäljendamiseks, alandamiseks või avalikustamiseks (nt TikTokis, Instagramis, Facebookis)	kunagi	31	66.0%	17	47.2%	3	25.0%
	harva	15	31.9%	17	47.2%	8	66.7%
	tihti	1	2.1%	2	5.6%	1	8.3%
	mitte						
Väljapressimine	kunagi	35	74.5%	27	73.0%	5	45.5%
	harva	12	25.5%	10	27.0%	6	54.5%
	tihti	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%
	mitte						
Vaenugrupi loomine Internetis	kunagi	36	76.6%	17	45.9%	8	61.5%
	harva	10	21.3%	19	51.4%	5	38.5%
	tihti	1	2.1%	1	2.7%	0	0.0%
	mitte						
Kellegi parooli varastamine või tema konto häkkimine	kunagi	23	47.9%	15	40.5%	3	23.1%
	harva	23	47.9%	21	56.8%	10	76.9%
	tihti	2	4.2%	1	2.7%	0	0.0%

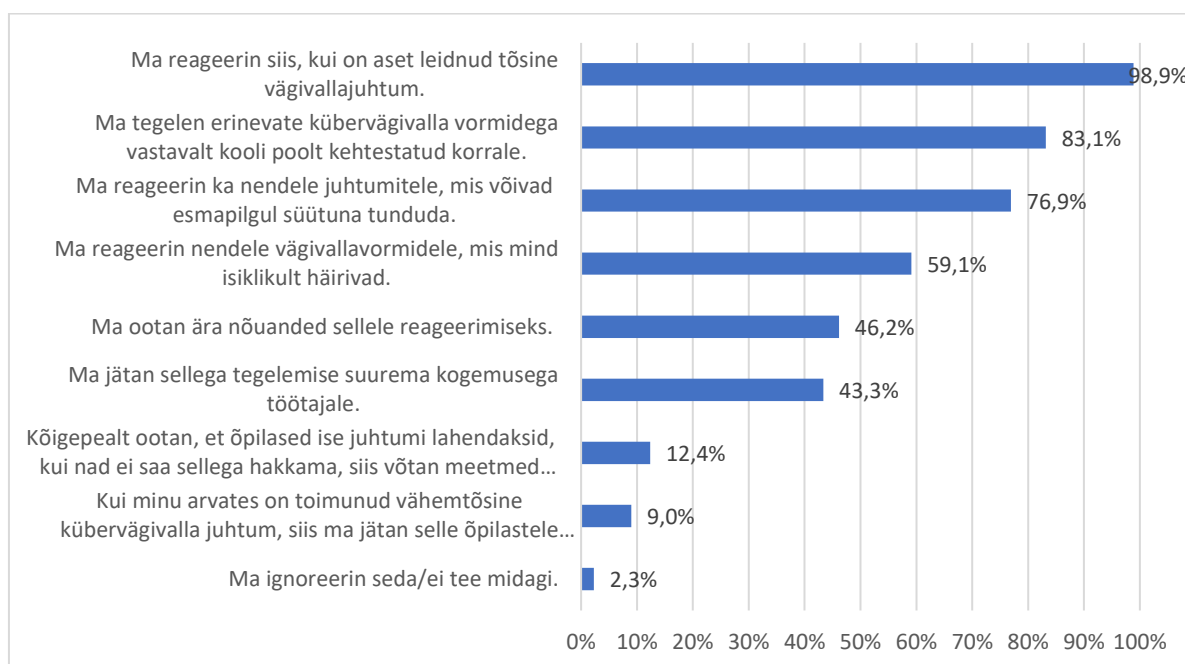
Kübertõime reageerimine

Üldiselt koolijuhid ei ignoreeri kübertõime, kui see on tuvastatud. 81,8% koolijuhtidest märkis, et nad reageerivad alati kui tegemist on tõsise tõimega. 54% koolijuhtidest ei oota kunagi enne sekkumist, et õpilased omavahel ise juhtumi lahendaks. Vastustest on näha, et kolmandik koolijuhte vähemalt mõnikord ootavad ära nõuandeid (nt sotsiaalpedagoogilt) enne isiklikult reageerimist.

Tabel 2. Koolijuhi reaktsioon kübertõime puhul

	Mitte kunagi		Mõnikord		Sageli		Alati	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Ma jätan sellega tegelemise suurema kogemusega töötajale.	22	23.4	29	32.2	27	30.0	12	13.3
Ma ootan ära nõuanded sellele reageerimiseks.	17	18.7	32	35.2	31	34.1	11	12.1
Ma reageerin nendele tõimevormidele, mis mind isiklikult häirivad.	23	26.1	13	14.8	26	29.5	26	29.5
Ma reageerin ka nendele juhtumitele, mis võivad esmapilgul süütuna tunduda.	6	6	15	16.5	34	37.4	36	39.6
Ma reageerin siis, kui on aset leidnud tõsine tõimevorm.	1	1.1	0	0	15	17	72	81.8
Kõigepealt ootan, et õpilased ise juhtumi lahendaksid, kui nad ei saa sellega hakkama, siis võtan meetmed tarvitusele.	48	54	30	33.7	11	12.4	0	0
Kui minu hinnangul on toimunud vähemtõsine tõimevorm, siis ma jätan selle õpilastele omavaheliseks lahendamiseks.	59	66.3	22	24.7	6	6.7	2	2.2
Ma tegelen erinevate tõimevormidega vastavalt kooli poolt kehtestatud korrale.	9	10	6	2.5	25	28.1	49	55.1
Ma ignoreerin seda/ei tee midagi.	81	93.1	4	4.6	1	1.1	1	1.1

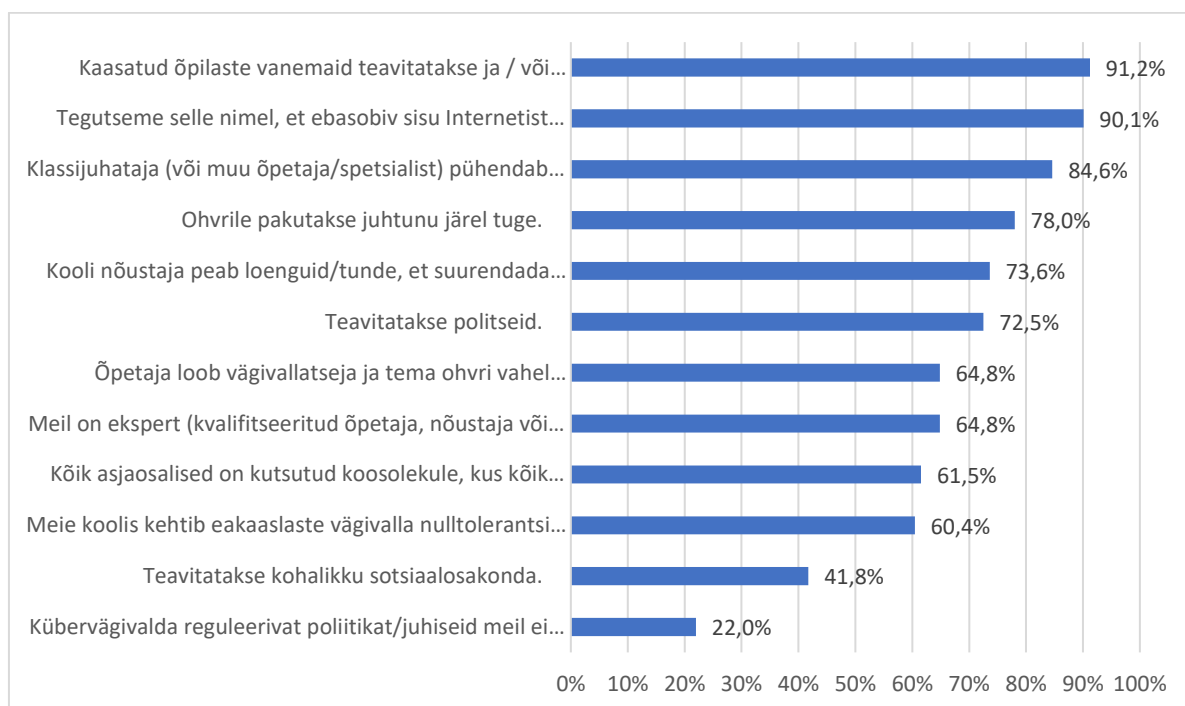
Joonis 2. Koolijuhtide reaktsioon kübervägivalla puhul (vastused “sageli” ja “alati”)

Peamised tegevused, mida koolid rakendavad kübervägivalla juhtumite korral:

- “Kaasatud õpilaste vanemaid teavitatakse ja / või kutsutakse kohtumisele klassijuhataja või minu kui direktoriga.”
- „Tegutseme selle nimel, et ebasobiv sisu Internetist eemaldataks.“
- „Klassijuhataja (või muu õpetaja/spetsialist) pühendab teatud tunnid, kus käib kogu klass, kübervägivalla ennetamise ja lahendamise teemadele.“
- „Ohvrile pakutakse juhtunu järel tuge.“

Joonis 3 Kübervägivalla juhtumi korral rakendatavad tegevused

Võrreldes erisuurusega koole joonistuvad välja mõned erinevused (Tabel 6). Suurtes koolides olid peamised tegevused:

- Kõik asjaosalised on kutsutud koosolekule, kus kõik saavad juhtunut selgitada. (100 %).
- Kaasatud õpilaste vanemaid teavitatakse ja / või kutsutakse kohtumisele klassijuhataja või minu kui direktoriga. (100 %).
- Ohvrile pakutakse juhtunu järel tuge. (100 %).

Väikestes koolides viiakse läbi kübervägivallale pühendatud tunde kübervägivalla ennetamise ja lahendamise teemadel (79%) ja kaasatud õpilaste vanemaid teavitatakse ja / või kutsutakse kohtumisele klassijuhataja või minu kui direktoriga 90%.

Tabel 3. Rakendatavad tegevused kübervägivalla juhtumite puhul / kooli suurus

	Väike kool		Keskmine kool		Suur kool	
	n	%	n	%	n	%
Meie koolis kehtib eakaaslaste vägivalla nulltolerantsi põhimõte, nii et teo toimepanijat karistatakse kohe, kui tegu on toime pandud või tuvastatud	28	63,6%	16	45,7%	11	91,7%
Meil on ekspert (kvalifitseeritud õpetaja, nõustaja või sotsiaaltöötaja), kes vastutab kübervägivalla probleemi lahendamise eest ja tegeleb üksikjuhtumitega ning teavitab õpilasi ja õpetajaid sellest probleemist	23	52,3%	26	74,3%	10	83,3%
Klassijuhataja (või muu õpetaja/spetsialist) pühendab teatud tunnid, kus käib kogu klass, kübervägivalla ennetamise ja lahendamise teemadele	35	79,5%	31	88,6%	11	91,7%
Kõik asjaosalised on kutsutud koosolekule, kus kõik saavad juhtunut selgitada	24	54,5%	20	57,1%	12	100,0 %
Kaasatud õpilaste vanemaid teavitatakse ja / või kutsutakse kohtumisele klassijuhataja või minu kui direktoriga	40	90,9%	31	88,6%	12	100,0 %
Õpetaja loob vägivallatseja ja tema ohvri vahel dialoogi või kutsub vaidluse lahendamiseks kokku koosoleku	30	68,2%	21	60,0%	8	66,7%
Kooli nõustaja peab loenguid/tunde, et suurendada õpilaste teadlikkust kübervägivallast	27	61,4%	29	82,9%	11	91,7%
Kübervägivalda reguleerivat poliitikat/juhiseid meil ei ole	14	31,8%	5	14,3%	1	8,3%
Ohvrile pakutakse juhtunu järel tuge	31	70,5%	28	80,0%	12	100,0 %
Teavitatakse kohalikku sotsiaalosakonda	23	52,3%	10	28,6%	5	41,7%
Teavitatakse politseid	36	81,8%	21	60,0%	9	75,0%
Tegutseme selle nimel, et ebasobiv sisu Internetist eemaldataks,	40	90,9%	31	88,6%	11	91,7%

Sekkumine

Kooli ettevõtmiste ja tegevuste kohta kübervägivallaga toimetuleku kohta vastas 34 koolijuhti (**Lisa 1**). Ennetuse olulisust rõhutas 4, väikese kooli ja kogukonna eelseid rõhutas 4, KIVA programmi rakendamist 6 ning koostöö olulisust rõhutas kümnekond koolijuhti. Rõhutati klassijuhatajate olulist rolli kübervägivalla kahjude märkamisel ning juhtumite avastamisel.

Enamik koolijuhte ei vastanud küsimusele (Q15), et mida ette võetud. Vaid viis vastust selgitas, et püüavad kaasata teisi spetsialiste ning tõsta teadlikkust antud teemal:

- Kõik eelnev sõltub teatud juhtumist
- Kooli psühholoogi abi
- Oleme ennetavalt kutsunud kooli veebikonstaablit ja noorsoopolitseinikku õpilastele loengut pidama ja lastevanemtele üldkoosolekul rääkima.
- Teiste spetsialistide kaasamine nagu nt politsei sõltub alati igast juhtumist üksikult. Kooli tugimeeskond on esimene olukorra hindaja kuidas edasi liikuda juhtumiga.
- Vajadusel soovitame ohvri vanematel pöörduda politseisse või lastekaitse poole

Teadmised kübervägivallast ja koolitusvajadus

Olemasolevate teadmiste ja koolitusvajaduse osas ollakse üldsiselt nõus, et kooli töötajad vajavad rohkem teadmisi kübervägivalla kohta, kuid samas tunnevad sellist vajadust ennekõike väiksemate koolide juhid (**Lisa 2**). Suuremates koolides on rohkem ressursse ja erinevaid spetsialiste ning võimekust tulla toime kübervägivalla juhtumitega. Koolijuhid ei ole kategoorilised eitama võimalust, et tüdrukud, kes jagavad endast pilte Internetis, on ise süüdi kui neid ahistatakse. On väike kalduvus ka ohvritele süü asetamise osas.

Kokkuvõte

Kuigi suuremates koolides on kubervägivalla juhtumeid rohkem, on seal ka rohkem oskusteavet ja ressursse kõbervägivalla ennetamiseks, tõkestamiseks ja sekkumiseks. Väiksemate koolde juhid usuvad ehk liialt väikese kooli suuremale avatusele ja saladuste ilmikstulekule, samas ei pruugi see keeruliste olukordade puhul niimoodi olla. Võrreldes suuremate kooli juhtidega tunnetavad väiksemate koolide juhid suuremat vajadust töötajate teadmiste suurendamiseks küberkiusamise valdkonnas. Koolijuhtide vastustest selgus ka, et kiusamisvaba (KIVA) kooli programm on neid aidanud.

Lisa 1. Ettevõtmised ja tegevused kübervägivalla tõkestamisel

Vastused küsimusele "Tänu missugustele ettevõtmistele ja tegevustele tuleb teie kool kübervägivalla tõkestamisega hästi toime?" (N=34)

Aktiivne klassijuhatajatöö;
ennetamine ja väike kool;
Ennetustegevused, avatud suhtlemine kõigi osapooltega, kättesaadav info; kohene reageerimine;
Ennetustöö;
Järjepidev selgitustöö ja ennetamine. Kiire reageerimine ja lahendamine;
Järjepidevus. Väike kogukond. Klassijuhatajate tohutu panus;
Juhtumid avastatakse ruttu ja sekkutakse alati;
Kiire reageerimine, kaastates tugispetsialistid, lapsevanemad ning vajadusel politsei;
Kiusamisvaba Kooli programm (KiVa) - kiusamisjutude lahendamise meetodika, KiVa teemad integreeritud I ja II kooliastme õppekavas, kohtumised veebikonstaabliga, küberturvalisuse projektid jms;
KiVa programmi rakendamine; Märkamine ja teavitamine juhtumist on tavapärane; Laste teadlikkuse tõstmine. Juhtumite jõudmine spetsialistide pädevusse;
KIVA projekt;
Kool kasutab KiVa-programmi, milles tähelepanu igasugustele kiusamise vormidele; kõikides kooliastmetes on valikaineks informaatika, kus turvalisus üheks järjekindlaks teemaks; oleme korraldanud erinevaid koolitusi, loenguid jms nii õpilastele kui lapsevanematele.
Koolitused, koostöö ja teadlikkuse tõstmine.
Koolitustele.
Kübervägivalda kajastavad loengud ja küberturvalisuse teema käsitlemine tundides.
Üldine sõbralik õhkkond koolis.
Meeskonnatöö ja märkamine.
Meil on väga tugev tugispetsialistide grupp. Õpetajatega koostöös reageeritakse juhtumitele koheselt ja jõutakse kokkulepeteni, mis toovad kaasa (küber)kiusamise lõppemise. Me teavitame alati ka vanemaid ja tõsisematel juhtumitel kaasame vanemaid lahendamisse. Eelkõige püüame aga jõuda selleni, et õpilased ise saavad aru ja oskavad, kas vägivaldaga toime tulla, vahele astuda või see lõpetada.
Oleme KIVA kool.
Oleme liitunud KIVAGA, teeme koostööd noorsoopolitseiga
Õpilaste informeerimine ja tugimeeskonna sekkumine
Õpilaste usaldus kooli juhtkonnale ja kohene informatsiooni edastamine, kui keegi midagi näeb internetis, mis vajab kohest sekkumist.
Pidev ja süsteemne nii õpetajate, õpiaste kui ka vanemate koolitamine, kaasamine.
Erinevad projektid ja loengu, praktilised tegevused
Sotsiaalpedagoogi suhtlemine õpilastega, haridustehnoloogi poolt info jagamine informaatikatundides, loengud, filmid, noorsoopolitsei toetus
Tänu nulltolerantsile, kohe reageerimisele ja koostöö lastekaitse, politsei ja lapsevanematega. Ükski juhtum ei tohi jääda märkamata.

Teadlikkuse tõstmine, pidev meeldetuletus kübervägivalla olemuse kohta
Tunnikavad 1.-12 klassile Rahvusvaheline lastekaitsepäev 01. juuni 2021 (koostamisel)
Rahvusvaheline kiusamisvastane päev 04. mai 2021 (koostamisel) Rahvusvaheline
tervisepäev 07. aprill 2021 (koostamisel) Puuetega inimeste õiguste ÜRO konventsiooni
allkirjastamise aastapäev 30. märts 2021 Ülemaailmne turvalise interneti päev 9.
veebruar 2021 Rahvusvaheline aitäh-päev 11. jaanuar 2020 Rahvusvaheline inimõiguste
päev 10. detsember 2020 Rahvusvaheline sallivuspäev 16. november 2020
Rahvusvaheline vägivallavastane päev 02. oktoober 2020 Rahvusvaheline rahupäev 21.
september 2020

Väga hea sotsiaalpedagoogi töö, koostöö politseiga, usalduslikud suhted õpilaste ja
õpetajate vahel.

Väike kool, mitte midagi ei jää saladuseks

Väikses kogukonnas tunnevad kõik kõiki, anonüümsust on vähe, enamus asju tuleb välja.

Lahendamisse on kaasatud õpilased, lapsevanemad, vajadusel sotsiaaltöötajad

Все пункты были отмечены в предыдущих вопросах.

Осведомленность учителей, тесный контакт с родителями и учениками, наличие
социального работника, который занимается этими проблемами

Проведение классных часов с приглашением веб-констебля, родительские собрания,
немедленное реагирование со стороны школы на каждый случай проявления кибер-
насилия

проведение уроков тематических, ролевые игры в классе (используются различные
социальные ситуации, в тч кибер-атака), проводятся Дни без насилия, приглашенные
гости проводят лекции (например молодежная полиция). Проводятся групповые и
индивидуальные беседы, в ходе которых обсуждаются последствия кибер-насилия
совместной работе учителей. родителей. психолога, участие в программах

Lisa 2. Nõustumine olemasolevate teadmiste ja koolitusvajaduse osas kooli suuruse järgi

Q22, nõustumine väidetega, Likerti skaala 1 – 5 (1 – ei ole üldse nõus ja 5 – täiesti nõus)

Väikese kooli juhataja nõustumine alltoodud väidetega

Väike kool (kuni 180 õpilast), N=38	Keskmine
Meie kooli töötajad vajavad rohkem teadmisi kübervägivalla kohta	4.11
Tunnen, et olen saanud vajaliku koolituse, et ennetada kübervägivalla juhtumeid	2.74
Meie koolis on olemas spetsialistid kübervägivalla ennetamisega tegelemiseks	2.64
Tundub, et õpetajad on hästi ette valmistatud reageerimaks kübervägivalla juhtumile	2.56
Koolis on vägivallatsejateks rohkem poised	2.56
Meid kõiki (õpetajaid, õpilasi ja teisi koolipere liikmeid) on koolitatud kübervägivalla juhtumitele reageerimise teemal	2.41
Kübervägivald on vaid üks osa õpilaste suurekskasvamisest, see ei ole tõsine problem	1.89
Tüdrukud, kes jagavad endast pilte Internetis, on ise süüdi kui neid ahistatakse	1.82

Likerti skaala 1 – 5 (1 – ei ole üldse nõus ja 5 – täiesti nõus)

Keskmise suurusega kooli juhataja nõustumine alltoodud väidetega

Keskmise suurusega kool (181-700 õpilast), N=35	Keskmine
Meie kooli töötajad vajavad rohkem teadmisi kübervägivalla kohta	3.91
Meie koolis on olemas spetsialistid kübervägivalla ennetamisega tegelemiseks	3.29
Tunnen, et olen saanud vajaliku koolituse, et ennetada kübervägivalla juhtumeid	3.03
Tundub, et õpetajad on hästi ette valmistatud reageerimaks kübervägivalla juhtumile	2.91
Meid kõiki (õpetajaid, õpilasi ja teisi koolipere liikmeid) on koolitatud kübervägivalla juhtumitele reageerimise teemal	2.66
Koolis on vägivallatsejateks rohkem poised	2.46
Tüdrukud, kes jagavad endast pilte Internetis, on ise süüdi kui neid ahistatakse	2.03
Kübervägivald on vaid üks osa õpilaste suurekskasvamisest, see ei ole tõsine problem	1.77

Likerti skaala 1 – 5 (1 – ei ole üldse nõus ja 5 – täiesti nõus)

Suure kooli juhataja nõustumine alltoodud väidetega

Suur kool (701 ja enam õpilast), N=13	Keskmine
Meie koolis on olemas spetsialistid kübervägivalla ennetamisega tegelemiseks	3.85
Tundub, et õpetajad on hästi ette valmistatud reageerimaks kübervägivalla juhtumile	3.62
Tunnen, et olen saanud vajaliku koolituse, et ennetada kübervägivalla juhtumeid	3.54
Meid kõiki (õpetajaid, õpilasi ja teisi koolipere liikmeid) on koolitatud kübervägivalla juhtumitele reageerimise teemal	3.54
Meie kooli töötajad vajavad rohkem teadmisi kübervägivalla kohta	3.46
Koolis on vägivallatsejateks rohkem poised	2.77

Tüdrukud, kes jagavad endast pilte Internetis, on ise süüdi kui neid ahistatakse	2.23
Kübertõrjevald on vaid üks osa õpilaste suurekskasvamisest, see ei ole tõsine problem	1.85

Likerti skaala 1 – 5 (1 – ei ole üldse nõus ja 5 – täiesti nõus)

Milliseid tegevusi teie kool k: Muu: (text)

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	-1: Unanswered question	1	.9	.9	.9
	-2: Skipped question (IF logic)	87	78.4	78.4	79.3
	-3: Drop-out	18	16.2	16.2	95.5
	Kõik eelnev sõltub teatud juhtumist	1	.9	.9	96.4
	kooli psühholoogi abi	1	.9	.9	97.3
	Oleme ennetavalt kutsunud kooli veebikonstaablit ja noorsoopolitseinikku õpilastele loengut pidama ja lastevanemtele üldkoosolekul rääkima.	1	.9	.9	98.2
	Teiste spetsialistide kaasamine nagu nt poiltsei sõltub alati igast juhtumist üksikult. Kooli tugimeeskond on esimene olukorraga hindaja kuidas edasi liikuda juhtumiga.	1	.9	.9	99.1
	Vajadusel soovitame ohvri vanematel pöörduda politseisse või lastekaitse poole	1	.9	.9	100.0
	Total	111	100.0	100.0	